

Слово до тих,
хто нас читали, читають
чи збираються читати

Шановні наші читачки та читачі!

Ми раді повідомити, що вісник “Діалог різноманітностей” знов виходитиме після перерви у два роки.

Свого часу ми започаткували його для поширення інформації щодо гендерних питань в Україні, сподіваючись, що це буде тимчасове видання, яке заступлять солідні “товсті” журнали. Минуло сім років, але ми ще чекаємо на появу, бодай, одного такого “товстуна”.

Відновлення виходу журналу пов'язане, перш за все, з тим що педагогіка уповноваження, започаткована нашим Центром 1996 року, продовжує успішно розвиватися.

Розширюється коло її симпатиків не лише в Україні.

Розвиток програми випереджує нашу спроможність описувати її кроки.

Сфери, які вона охоплює, вже не обмежуються лише гендером, тому назва “Діалог різноманітностей” набуває повнішого значення.

Сподіваюся, Ви не залишитеся пасивними споживачами і споживачками, а братимете активну участь у формуванні тем, напрямків та змісту.

З повагою,

*Головна редакторка
Олена Сулова*

ПЕДАГОГІКА УПОВНОВАЖЕННЯ У 2002 РОЦІ

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Педагогіка уповноваження, як одна з трансформаційних педагогік, пропонує альтернативний підхід, який намагається підвищити обізнаність та повагу до прав людини і рівності між жінками і чоловіками, а також просувати концепцію соціального партнерства в суспільстві.

Як мережева, програма стартувала 1999 року. Нині вона працює в 9 країнах – Азербайджані, Грузії, Казахстані, Киргизстані, Литві, Молдові, Таджикистані, Узбекистані, Україні.

Програма отримала ліцензію Міністерства освіти та науки України АА № 109681 від 11.04.2001. Це перший прецедент, коли жіноча громадська організація отримала ліцензію на підвищення кваліфікації фахівців в галузі інноваційної діяльності в освіті з гендерної проблематики.

Для кожної з груп розроблено програмні модулі (1 день, 3 дні, 5 днів, 24 заняття). Розроблена стратегія розвитку програми на 2002 – 2004 роки.

В центрі уваги, як і раніше, знаходяться діти шкільного віку, починаючи з початкової школи. Тому в програму навчання планується залучити наступні групи:

- діти
- вчительки та вчителі
- батьки
- шкільна адміністрація
- позашкільні педагоги
- дослідники та дослідниці
- державні службовці
- соціальні робітниці та робітники
- майбутні педагоги
- представники та представниці засобів масової інформації.

Для оперативної підтримки всіх зацікавлених в програмі регулярно (не менше одного разу в квартал), оновлюватиметься сторінка в Інтернет та провадитимуться електронні конференції.

Національними фондами Казахстану, Таджикистану та Узбекистану планується запрошення українських тренерів для проведення тренінгів для тренерів.

Після успішної спільної праці під час літньої школи 2001 року, є плани подальшого співробітництва з країнами Південно-східної Азії – табори для біженок і біженців з Брми (в Таїланді) та Індонезією. Ця робота вимагає серйозної розробки, залучення більшого числа фахівців, глибокого вивчення ситуації в цьому регіоні.

Проектом передбачається подальша розробка і впровадження спецкурсів з уповноваженої освіти на базі ліцензійного, а також проведення курсів-тренінгів з уповноваженої освіти за інтерактивною методикою в школах, підшефних університетах і коледжах в перелічених країнах.

З метою вироблення спільної тактики і компаративності курсів проводяться регулярні орієнтаційні зустрічі для організаторів і виконавців проекту, а також зустрічі новоствореної Національної ради з питань педагогіки уповноваження. На них виробляються проекти планів, які потім обговорюються і узгоджуються на місцях, а також поширюються по всій мережі.

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Важливим внеском у стратегічне планування стали зустрічі директорки програми з координаторками Жіночої сітьової програми (Софія, Таллінн), а також звіт програми “Уповноважена освіта”. Було висловлено як багато позитивних вражень і відгуків з різних країн, так і задані чисельні запитання щодо конкретних аспектів розвитку та можливих шляхів її подальшого просування. Це робитиметься різними шляхами:

- через сторінку в Інтернет;
- через список розсилки Міжнародної науково-практичної ради (МНПР);
- через список розсилки координаторкам Жіночої сітьової програми;
- через зустрічі (літній табір, зустріч МНПР, тренінги тренерів, наставницькі поїздки).

Курс планується проводити з додатковим викладанням методології, технік, організаційних форм, а також паралельної практики студенток і студентів в середніх школах, які розглядатимуться як базові для подальшого впровадження проекту в Україні, а також і в деяких країнах. Разом з практичними заняттями в курсі будуть запропоновані лекції з теоретичного обґрунтування курсу, необхідний список літератури. Останній передбачається зробити якомога повнішим за рахунок спільної роботи над ним всіх, хто беруть участь в проекті не лише в Україні, а й за її межами. Список матиме як загальну частину (спільну для всіх навчальних закладів), так і спеціальну (окремо для кожного із запланованих на цей рік напрямків – початкова школа, філологія, соціальна робота).

В ході занять студентки і студенти напишуть самостійну роботу чи реферат як по закінченні першого етапу, так і по завершенні всього курсу в цілому.

Координатори проекту, а також тренери-наставниці здійснюватимуть технічну допомогу у вигляді поїздок на експериментальні майданчики та на місця проведення тренінгів, проведення тренінгів, усних консультацій та письмових рекомендацій, базованих на спільному досвіді учасників і учасниць проекту та теоретичних засадах курсу.

Посібник, який було видане 1999 року, розглядається тими, хто його використовує, як дуже вдалий, компактний, зручний. Але за ці роки програма дуже трансформувалася і перетворилася в якісно нове явище. Це призвело до того, що багато частин в посібнику попереднього випуску використовується в іншому вигляді. Це стосується як окремих вправ, так і деяких підходів в цілому. Все це вимагає створення нового посібника, що і передбачається зробити 2002 року. Для більш продуктивного процесу передбачається провести ще (перша зустріч відбулася в листопаді 2001 року після міжнародних курсів) 2 робочих зустрічі (1 в Грузії, 1 в Україні) з метою обговорення проекту та презентації нового видання.

Літні табори, проведені минулого року, справили велике враження як на учасників та учасниць проекту (дітей і тренерів), так і на розвиток програми в цілому, її вдосконалення та перспектив. Цього року проведення такого табору візьме на себе Казахстан.

Курси підвищення кваліфікації
фахівців в галузі інноваційної діяльності в освіті
Випуск 5 квітня 2002 року

Заключний тиждень роботи групи складався з практичних занять, лекцій та презентації самостійних робіт.

Новації, які виникли та/або були закріплені під час курсів, можна описати наступним чином.

Роботі над принципами педагогіки уповноваження було приділене багато часу. Було відзначено, що принципи мають широкий континіум змісту, інколи майже протилежний, але це – удавана протилежність. Насправді, це говорить лише про можливість застосування принципів у самих різноманітних контекстах.

Принцип конфіденційності близький до відкритості, бо пам'ятаючи про те, що він може бути порушений, людина вчиться сама говорити про деякі речі відкритіше, шукаючи для цього відповідні форми без боязні бути відкритими іншими людьми.

Добровільність – це не просто невизначеність і пасивність, а якщо і пасивність, то визначена, вербалізована, а тобто усвідомлена.

Принцип, відомий раніше як “принцип гендерної чуйності” тепер трансформований у “принцип чуйності до різноманітностей”.

Піднімалося питання проведення структурних вправ та складнощів, що можуть виникнути у педагога у зв'язку з почуттям одноманітності в учасниць і учасників. Запропоноване в майбутньому посібнику описати – чому допомагає проведення кожної з структурних вправ – для свідомішого їх застосування та ширшого поля більш доцільних форм і технік.

Потреба в структурних вправах була порівняна з потребою у ранковій гігієні.

Курсові роботи (як теми, так і зміст) відрізнялися широким діапазоном та аплікативністю.

Короткі анотації самостійних робіт

Ніна Твердохліб

Успішність хлопців і дівчат в школі

Робота цікава, зокрема, тим, що вона написана педагогом практиком сільської школи на базі місцевого матеріалу.

Олександр Кожуховський

Науково-практичний центр по впровадженню ідей уповноваженої освіти в регіонах

Робота містить в собі багато ідей як організаційного плану, так і змістовного. Відзначена можливість варіативних підходів в організації процесу освіти. Цікава пропозиція щодо організації регіональних центрів розвитку уповноваженої освіти. Вона перегукується з пропозиціями програми “Освіта” МФВ щодо інституційного розвитку в подальшому освітніх ініціатив і створення на їх базі консорціуму. Це потрібне ще й тому, що такий центр може передбачати інтервідомчість – тобто свободу від підпорядкування окремому міністерству або відомству. В роботі описані конкретні цілі, а також прийоми, за допомогою яких можна їх реалізовувати. Можуть знайти широке **Педагогіка уповноваження** – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

застосування і в практиці інших такі пропозиції, як створення “групи пошуку порозуміння” з батьків, педагогів, засобів масової інформації, підготовка святого-урока з використанням підходів програми та урахуванням гендерної збалансованості.

Окремої уваги заслуговують розробки змістовної частини програми, а також рефлексії педагога відносно застосованих практик чи пропозиції щодо їхніх можливостей.

Автор згадує про використання рольової гри на уроках етнографії при вивченні теми “Подружжя і сім’я”. Пропонувалося створити пари і зіграти ситуації з життя родини. При обговоренні задавалися питання: чому так, а не інакше поведуться люди? Цю ідею можна розвивати детальніше з використанням інформації про різні типи сімей в плані розподілу домашніх обов’язків та прийняття рішень щодо цих обов’язків. “Місток” від цієї вправи лежить до правознавства і обговорення правових аспектів створення сім’ї та розлучення.

Такі приклади можуть допомогти іншим розвивати впровадження підходів педагогіки уповноваження в шкільних предметах та в рамках тих тем, які нині розглядаються в школі.

Зоряна Демчук

Гендерна соціалізація в дитинстві

Актуальність теми підтверджується як нечисельністю робіт в цій сфері, так і тим, що лише одиниці педагогів впроваджують педагогіку уповноваження в початковій школі. Робота дає огляд досліджень з проблем ранньої соціалізації.

Дарія Кульчицька

Розробка курсу гендерної освіти для студентів і студенток спеціальності “Початкова школа” Педагогічного коледжу

Важливість роботи визначається, насамперед, тим, що вона є ще одним кроком на шляху до впровадження програми у формальній освіті. В планах авторки – запропонувати цей курс як факультатив, спецкурс чи в іншій формі на наступний рік. Програма може також слугувати для інших бажаючих моделлю створення навчальних програм і планів. До програми включена тема “Особливості гендерної політичної комунікації”. Це не розглядалося раніше в рамках педагогіки уповноваження, а тому цікаво розвинути цей напрямок детальніше.

Олександра Сорокопуд

Егалітарна теорія Д.С. Міля: гендерний аспект

Грунтовна серйозна робота розглядає працю відомого філософа у гендерному аспекті. Розвиток цього напрямку важливий для всебічного охоплення педагогікою уповноваження сфер наукового і практичного застосування.

Віталій Бохняк

Можливість застосування Оксфордського формату дебатів в програмі курсу уповноваженої освіти і комунікацій

Актуальність теми визначається багатьма факторами. Одним з них є те, що дебати було включене до програми уповноваженої освіти перед реалізацією першого пілотного проекту, проте вони ніколи не здійснювалися в рамках програми. Це було пов’язане з тим, що ми помітили певну несумісність практики дебатів в Україні з принципами уповноваженої освіти. Пізніше ми **Педагогіка уповноваження** – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

неодноразово поверталися до цієї теми, зокрема, під час літнього табору 2001. Тому спроба розглянути подібності і відмінності між програмами важлива і актуальна.

Робота містить теоретичні засади різних типів дебатів, а також припущення, що Оксфордські дебати, як найменш регламентовані, можуть застосовуватися для урізноманітнення форм подачі педагогіки уповноваження.

Роботу можна розглядати як стартову і таку, що потребує подальшого розвитку і поглиблення. Зокрема, бажано звернутися до тих практик дебатів, які виглядають несумісними з уповноваженою освітою. Це стосується, наприклад, того, що згідно правил дебатів К.Поппера, слід вживати, як результат, слова “переконали” чи “не переконали”, в той час як поспіль вживають “перемогли” чи “не перемогли”. Категоричність тверджень в дебатах К.Поппера і гнучкість структур Оксфордських дебатів також можуть стати предметом дослідження і порівняння.

Важливо також розглянути причини виникнення дебатів та специфіку країн, де вони виникли. Це, насамперед, країни загального або прецедентного права, де мистецтво дебатів грає вирішальну роль як в суді, так і в парламенті. Іншим аспектом може стати розгляд впливу дебатів як навчальної програми на нестале середовище, в якому знаходиться Україна. Обмеження структури, пропонованої дебатами К.Поппера (найчастіше вживаних в Україні), з часом починає обмежувати і людей, які не в змозі інколи вийти за межі визначеної структури, а тому діє як інші види структурного насильства.

Галина Бушак

Дитяча агресивність. Форми її прояву та їх причини

Робота розглядає важливу тему, яка, на жаль, є дуже актуальною нині.

Наталя Кузнецова

Критичне мислення та комунікації в рамках програми уповноваженої освіти

Актуальність запропонованої теми визначається важливістю пошуку взаємозв'язку між різними освітніми інноваціями. Зокрема, це важливо для таких програм, які підтримуються Міжнародним фондом “Відродження”, для створення синергетичного ефекту та посилення самих ініціатив.

Робота велика за обсягом і містить ґрунтовний опис можливості використання програми критичного мислення в рамках програми уповноваженої освіти. Для цього за основу взяті і творчо перероблені матеріали програми критичного мислення.

Багато технік і вправ можуть бути застосовані в уповноваженій освіті. Зокрема, такі техніки як діаграма Вена, ПРЕС, “огляд галереї”, тощо та вправи “моя формула”, “комар”, та інші.

Галина Бевз

Стать і соціальні ролі

Зміст більше відповідає темі гендерних досліджень.

Олена Чубарук

Гуманізація методів навчання як засіб реалізації педагогіки уповноваження

Робота цікава і практична. Авторкою опрацьовані і описані теоретичні праці, близькі за підходами до педагогіки уповноваження, а також пропозиції щодо практичного використання підходів програми на уроках літератури.

Цікавим виглядає спроба застосувати нароби різних авторів та авторок щодо властивостей геометричних фігур та упорядкування архетипів з метою розвитку критичного мислення.

Застосування підходів педагогіки уповноваження до розробки уроку літератури дуже практичне, його можна розвивати далі. Доповнивши питанням, які запитання можна поставити після прочитання того чи іншого твору, ми допомагаємо розвивати аналітичні здібності, а також будуємо урок, відповідаючи на потребу, знання і досвід саме цієї групи.

Звертаючись до такого поняття трансценд методу, як терапія минулого, ми можемо допомогти переусвідомити не лише твір, а, часом, і саму українську історію; допомогти побачити можливі виходи, а також позитивні уроки історії та потребу у їх вивченні і застосуванні до реалій сьогодення.

Висновки авторки стосуються практичного впровадження педагогіки уповноваження як утвердження концепції глобальної освіти, зокрема:

- виховання широти бачення світу (“світоглядної перспективи”), визнання рівноправними і рівноцінними будь-яких поглядів на світ, будь-яких образів світу;
- виховання постійної уваги до проблем і подій глобального масштабу; оцінка і розуміння їх причин, характеру і наслідків;
- виховання інтересу і поваги до культур народів нашої планети, прагнення до розуміння найважливіших, специфічних і загальних характеристик (параметрів) цих культур, розуміння їх подібностей і відмінностей;
- виховання системного мислення, розуміння природи різних систем, розвиток навичок системного підходу до вивчення світових процесів – соціальних і природних; створення мережі взаємозв’язків і взаємозалежностей;
- виховання почуття міри і ступеня особистої участі у вирішенні локальних та глобальних проблем; уміння будувати тактику та стратегію у справах, що мають місцевий, загальнонаціональний та загальносвітовий характер.

Галина Волченкова

Роль жінки в освіті

В роботі розглянуті історичні аспекти гендерної рівності в Україні, а також наведені сучасні кількісні дані, зокрема, розподіл керівних ролей в адмініструванні освіти між жінками і чоловіками.

Алла Москаленко

Роль освіти як важливого механізму гендерної соціалізації особистості

Спроба знайти фактори в освіті, які впливають на гендерну соціалізацію, проявилися як в опису специфіки виховання, так і впливу цієї специфіки на самих педагогів.

В останній день на круглому столі було прийняте рішення про створення мережі випускниць та випускників уповноваженої освіти. Формат та структуру буде обговорене пізніше.

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Подаємо список літератури, використання якої може бути корисним при вивченні та викладанні педагогіки уповноваження, а також при зацікавленості тематикою в цілому. Літературою можна скористатися в бібліотеці Інформаційно-консультативного жіночого центру за адресою: Київ, Велика Житомирська, 26Б, у приміщенні музичної школи № 8, телефон: 212 4875.

УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Вейль Сімона. Укорінення. Лист до клірика. – К.: "Д.Л.", 1998 – 298с.

Вибрані роботи Сімони Вейль, видатної французької мислительки, включає в себе праці, присвячені питанням філософії, релігії, етики, політики та права. Унікальність творів Сімони Вейль пов'язана з конкретним історичним досвідом, яким просякнуте її вражаюче інтенсивне та коротке життя.

Гальтунг Йоган. Трансформація конфлікту мирними засобами. Трансценд метод. – К.: ІКЖЦ, 2000 – 157 с.

Посібник для тренінгів з трансформації конфліктів, де розглянуті теорія і практика конфліктів, стратегії та інструменти їх вирішення, перспективи. Посібник розроблений доктором Гальтунгом, чий унікальний внесок в галузь мирних студій і зокрема медіацію конфліктів добре відомий і широко поважний.

Грушевський Марко. Дитина в звичаях і віруваннях українського народу. – К., 2001 (ISBN 966-646-009-2), 96 с.

Книга описує українську традицію плекання дитини – від її народження до пастушого віку. Матеріал зібраний на Чигиринщині на межі XIX та XX століть. В книзі показані залишки давніх традицій, що зберегли гендерно чуйний підхід.

Гіденс, Ентоні Соціологія /Пер. з англ. В.Шовкун, А.Олійник; Наук. ред. О.Іващенко. – К.: Основи, 1999. – 726 с.

Вступ до соціології, у якому "поєдналися певна оригінальність поглядів із аналізом усіх оригінальних тем, що цікавлять сьогодні соціологів"(12). Особливий наголос зроблено на таких темах, як:

- світ у процесі змін;
- глобалізація суспільного життя;
- компаративістська позиція дослідження (до уваги беруться дослідження у/про країнах(и) "третього світу", Західної та Східної Європи;
- необхідність історичного підходу в соціологічних дослідженнях;
- гендер;
- зв'язок між суспільним та особистим.

Для українських фахівців цей підручник може бути цікавим тим, що у ньому розглянуті та класифіковані ще мало розроблені у нас теорії соціології тіла, соціології засобів масової комунікації та популярної культури, соціології гендеру.

Гендерні студії. I – 2000, №17, 166 с.

Часопис присвячений гендерним студіям і містить як переклади, так і статті українських авторок та автора.

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Донченко Олена, Романенко Юрій. Архетипи соціального життя та політика. – К.: Либідь, 2001 (ISBN 966-06-0179-4), 334 с.

Книгу присвячено проблемам позаіндивідуального, надособистісного буття людських спільнот, архетипової детермінації української та російської психокультур.

Забужко Оксана. Хроніки від Фортінбраса. – К.: Факт, 1999, 340 с.

Книгу присвячено різним аспектам глобальної культурної кризи кінця 20-го століття. Зокрема, в статті “Жінка-автор у колоніальній культурі” зроблено спробу проаналізувати травму української колоніальної історії в гендерному аспекті.

Левінас Еманюель. Між нами – К.: Дух і Літера. Задруга, 1999 (ISBN 966-7405-47-8), 312 с.

Збірник статей одного з провідних філософів ХХ століття. Містить праці, присвячені найважливішим питанням сучасної етики, політики, філософії та права.

Мертус Джулі. Наші людські права. – К., 1996 – 204 с.

Книга є підручником для навчання з жіночих людських прав. Використовуються партисіпаторні вправи та дискусійні питання з метою допомогти жінкам побачити права людини з позиції власного реального життя та розвинути аналітичні здібності, необхідні для доступу, виконання, розвитку жіночих людських прав.

Механ Барн Шон. Соціальна психологія гендеру. (Уривки з книги) Переклад Я.Семіколенової – 15 с.

Робота присвячена вивченню обмежень, які накладають на чоловіків норми традиційної ролі такі як норма успіху/статусу, норма ментальної, фізичної та емоційної жорстокості, норма антижіночості. Автор робить висновки про те, що рання соціалізація та традиційна чоловіча роль можуть бути руйнівними для ментального здоров'я.

Мілет Кейт. Сексуальна політика – К.: Основи, 1998 (ISBN 966-500-220-1), 619 с.

Книгу можна віднести до феміністичної класики. Йдеться про “війну” між статями, чи про політичний аспект міжстатевих відносин. Критичне осмислення патріархату як політичної інституції, біологічних та анатомічних детермінант сучасного психоаналізу у поясненні структур фемінності, з урахування культурного контексту аналізованої доби (XIX та початок ХХ століття). Генрі Мілер, Норман Мейлер, Жан Жене, Лоуренс – авторка звертається до творів цих письменників з метою ілюстрації своєї тези про те, що “міжстатеві взаємини мають політичний аспект” (13). . Сексуальна політика в розумінні авторки – це можливість репресивного контролю суб'єкта іншим суб'єктом (традиційна соціалізація жінки) як засіб структуривання дійсності.

Мюллендер Одрі, Уорд Дейв. Самокерована групова робота. – К.: АПУ, 1996, 176 с.

Книга описує модель уповноваження (імпауермент) в соціальній роботі Великобританії.

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Насильство в сім'ї. Як боротись з ним державі. – М.: Глас, 1999 (ISBN 5-7172-0044-7) – 192 с.

У книзі розглядається три основні питання: які існують закони щодо насильства в сім'ї; чи виявляються вони ефективними у викоріненні домашнього насильства і що можна зробити для вдосконалення правової оцінки насильства в сім'ї. Крім того, дослідження пропонує ґрунтовні рекомендації для урядів та стратегію дій для неурядових організацій.

Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. – К.: ВіАн., 1996 (ISBN 5-7707-9665-0) – 352 с.

Навчально-методичний посібник, у якому представлені теоретико-методичні та практичні надбаня роботи з учнями та ученицями на основі нових підходів до виховання неповнолітніх, окреслено методи профілактики правопорушень на основі гуманізації сучасної школи. Вказано на важливість взаємодії в роботі школи і служб у справах неповнолітніх.

Ручка Анатолій, Танчер Віктор. Курс історії теоретичної соціології. – К.: Наукова думка, 1995, 224 с.

У навчальному посібникові викладається генезис основних соціологічних концепцій та теорій.

Уповноважена Освіта – шлях в третє тисячоліття. – К.: ІКЖЦ, 2000 (ISBN 5-7770-1223-X) – 144 с.

Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, яка проходила 19-23 грудня 1999 р. В статтях конференції питання гендеру та підходи Уповноваженої Освіти розглядаються в сферах лінгвістики та лінгвокультурології, соціології та соціолінгвістики, ЗМІ, літератури та педагогічної практики.

НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

Ажгихина Надежда. Правнучки викингов у себя дома. – М.: Эслан, 1999 (ISBN 5-7756-0089-4), 111 с.

Кілька зустріч з жінками Швеції, які допомагають краще зрозуміти шведську модель та рівноправ'я.

Анципов Анатолий, Шипилов Анатолий. Конфликтология. – М.: ЮНИТИ, 2000 (ISBN 5-238-00062-6), 540 с.

Підручник, в якому зроблена спроба узагальнення і систематизації наукових знань про конфлікти. В книзі використовується міждисциплінарний підхід для характеристики основ конфліктології, її галузей, пропонується універсальна понятійна схема опису конфліктів. Розглянуті методологічні принципи конфліктології, методи і методики вивчення конфліктів, умови і способи їх попередження і конструктивного регулювання.

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Горошко Елена, Кирилина Алла. *Гендерные исследования в лингвистике сегодня //Гендерные исследования, №2 (1/1999): Харьковский центр гендерных исследований.* – М.: «Человек&Карьера», 1999. – С. 234-241.

Перша частина статті присвячена історії виникнення та методології зарубіжної феміністичної/гендерної лінгвістики, друга – аналізу сучасних досліджень на пост-радянських теренах.. Серед проблем становлення останніх авторки називають:

- часте звернення до традиційних лінгвістичних парадигм;
- відсутність розробленої вітчизняної методології та понятійного апарату;
- безапеляційне запозичення результатів та методологій закордонних досліджень без урахування власної етнокультурної традиції.

Сучасні мовознавчі гендерні дослідження у країнах СНД репрезентовані такими напрямками:

- фіксація у мові культурних стереотипів фемінності та маскулітності;
- компаративістичні мовні дослідження;
- дослідження письмової та усної мовної поведінки чоловіків та жінок;
- статистичні та стилістичні дослідження жіночого/чоловічого мовлення;
- вивчення дитячого мовлення (дослідження практично відсутні).

Насилие в семье. Как бороться с ним государству. – М.: Глас, 1999 (ISBN 5-7172-0043-9) –

У книзі розглядається три основні питання: які існують закони щодо насильства в сім'ї; чи виявляються вони ефективними у викоріненні домашнього насильства і що можна зробити для вдосконалення правової оцінки насильства в сім'ї. Крім того, дослідження пропонує ґрунтовні рекомендації для урядів та стратегію дій для неурядових організацій.

Патфорт Пат. На пути к ненасилию. – М., НСМ, 1996 – 128 с.

Авторка, антрополог за фахом, більше 25 років займається проблемою ненасильства. Книга намагається знайти відповідь на питання – чи можливе ненасильство?

Хейнс У., Станеки-Козловски М., Фелленц-Усалш Д., Битинас Б.П. Мой мир и я. Путь к единению. – МФО, 1993 (ISBN 5-85395-066-5) – 218 с.

У книзі представлений курс основ морального самоудосконалення школярів та школярок, який базується на етичних засадах, принципах та нормах світових релігій. Одне з достоїнств книзі у тому, що автори не прагнуть представити свої положення та висновки як остаточну істину, бажаючи, щоб читачі та читачки самі виробили свій погляд на світ.

Что такое социальная работа. – К.: АПУ, 1996. 30 с.

Матеріали доповідей на конференції з проблем соціальної роботи.

ENGLISH

Badawi Jamal. – Gender Equity in Islam – American Trust Publications (ISBN 0-89259-159-5) – 62 с.

В книзі Джамал Бадаві описує духовний, соціальний, економічний та політичний аспекти положення і ролі жінок в ісламі, а також обґрунтовує питання гендерної рівності цитатами із Корану та Сун.

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Guijt Irene, Kaul Shah Meera. The Myth of Community. – Intermediate Technology Publications, 1998 (ISBN 1 85339 421 1), 282 pp.

Книга пропонує дискусію з широкого кола перспектив щодо глобальної популярності партисипативних підходів до розвитку.

Eisler Riane. – The Chalice and the Blade. – Harper San Francisco (ISBN 0-06-250289-1) – 262 pp.

Авторка багатьох статей і книжок, співдиректорка Центру вивчення партнерства в Пасіфік Гроув, Каліфорнія, широко відома як науковка, футуристка, активістка.

В книзі дається поняття теорії культурної трансформації, а також гендерний аналіз історії і перспективи сучасного світу з позиції домінаторного чи партнерського суспільства.

Harmin Merrill. Inspiring Active Learning. – ASCD (ISBN 0-67120-228-x) – 198 c.

В цій книзі зібрано практичні приклади прийомів, які педагоги використовують для допомоги учням/ученицям стати активними та відповідальними до навчання. Ці прийоми базуються на взаємоповазі, а не на домінуванні; на співпраці, а не на виключенні; на заохоченні до навчання, а не боязні до помилки.

Kimmel Michel S. The Gendered Society. – Oxford University Press (ISBN 0-19-512588-6) – 315 pp.

Книга робить огляд сучасних думок щодо гендера, як академічних, так і повсякденних. За допомогою розгляду сучасних праць з біології, антропології, психології і соціології; оригінального аналізу “гендеризованих” світів сім’ї, освіти і роботи; вивчення взаємозв’язків між любов’ю, сексуальністю і насильством, автор робить кілька цікавих стверджень щодо гендера.

Книга може бути добрим доповненням для використання під час занять.

So far, so...! – Young Women and Democracy. – TACIS, Netherlands Ministry of Foreign Affairs, Mama Cash – 152 c.

Збірка матеріалів, підготовлена програмою „Молоді жінки та демократія”. В книзі зібрано статті авторок з різних країн, об’єднані такими темами як демократія, економіка, ЗМІ, здоров’я та навколишнє середовище, мир і конфлікти, освіта.

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

*Перелік видань,
підтриманих за програмами Міжнародного фонду "Відродження":
"Розвиток освіти" та "Проект перекладів"*

Книжки, що вже вийшли друком:

1. Дьюї Дж. Моральні принципи в освіті./ Пер. з англ. М. Олійник. – Л.: "Літопис", 2001. - 31 с.

У книжці відомого американського філософа Джона Дьюї порушено актуальні проблеми морального виховання у школі і суспільстві, особливо у час політичної та моральної кризи. Школа, на думку Джона Дьюї, є однією із форм суспільного буття, а не підготовкою до нього, і моральна позиція учнів формується в школі разом із засвоєнням навчальних дисциплін та застосуванням різних методів їх вивчення. Для викладачів, учителів, усіх, хто цікавиться проблемами освіти та виховання.

2. Гоне, Жак. Освіта і засоби масової інформації. / Пер. з фр. М. Марченко. – К.: "К.І.С.", 2002. - 100 с.

"Місце ЗМІ і школі" – так можна коротко сформулювати тему пропонованої українському читачу книги Жака Гоне. Навчати дітей (і дорослих) сприйняттю ЗМІ – стає природною вимогою громадянського суспільства. ЗМІ "домагаються нас", заповнюють наше повсякденне життя впливають на нас прямо і приховано. Отже, необхідною умовою формування незалежного й вільного громадянина є вміння відсторонюватися, дистанціюватись від них і, водночас, користуватися ними. Хто ж, як не школа, мусить цьому навчити. Як? Про це розмірковує автор.

3. Жерар, Ф.-М., Роеж'єр, К. Як розробляти та оцінювати шкільні підручники. / Пер. з фр. М. Марченко. – К.: Видавництво "К. І. С.", Аналітично-дослідницький центр "АНОД", 2001. - 339 с.

Задумана як практичне знаряддя для розробки і оцінювання шкільних підручників, ця книга стане у нагоді як потенційним авторам, так і видавцям, які дбають про якість своєї продукції, а також дослідникам в галузі дидактики та викладачам. Перша частина – "Розробка шкільного підручника" – закладає міцні теоретичні підвалини процесів розробки та оцінювання підручників. Вичерпний перелік усіх дійових осіб та етапів розробки, разом із детальним фундаментальних педагогічних методів, навіть дещо виходить за межі, власне, шкільного підручника. У другій та третій частинах автори пропонують 25 багатих на приклади та поради методичних карток що крок за корком ведуть читача всіма етапами написання й оцінювання шкільного підручника.

4. Перротті Антоніо. Виступ на захист полікультурності. / Пер. з фр. З. Борисюк та О. Павличенка. – Л.: "Кальварія", 2001. - 128 с.

Назва цієї книги точно визначає підхід Ради Європи до вирішення проблем полікультурності, що виникла в європейських суспільствах і невідворотно постала перед навчальними та культурними закладами. Дана книга - це не просто ретроспективний огляд, тут ставляться питання, що відзначаються особливою актуальністю в наш час, а саме: питання про формування ідентичностей, як індивідуальних, так і колективних (етнічних, національних, Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

релігійних, соціальних), їх взаємозв'язок із суспільством і місцем проживання, про інтелект і свободу - одним словом, про право кожного індивіда бути людиною.

5. Фуллан, М. Сила змін. – Л.: Літопис, 2000. – 269 с.

На думку Фуллана успіх освітніх реформ залежить від кількох чинників. Віднедавна цю залежність автор описує формулою $E=MCA^2$, де E – коефіцієнт корисної дії системи, M – мотивація до реформ (воля, мета, відданість), C – здатність до реформ, A^2 – підтримка, помножена на відповідальність. Освіта не лише уможлиблює демократію; вона робить її життєво необхідною. Освіта не лише формує населення, яке розуміє суспільні завдання; вона водночас утверджує його вимогу бути почутим. "Практичні поради директорів, який прагне створити школу, де вчать: зрозуміти культуру школи; цінувати своїх вчителів та підтримувати їхнє професійне зростання; збагачувати та виражати свої цінності; підтримувати співпрацю, але не нав'язування; розробляти "меню", а не накази; використовувати бюрократичні засоби для полегшення, а не для обмежень; налагодити зв'язок із ширшим оточенням".

Книжки, що готуються до друку:

1. *Ідея університету* Антологія. – Видавництво "Літопис", м. Львів
2. *Apple, Michael W. Cultural Politics and Education (The John Dewey Lecture)*. – Державне спеціалізоване видавництво дитячої літератури "Веселка", м. Київ
3. *Clark, B. R. The Higher Education System: Academic Organisation in Cross-national Perspective*. – Видавництво "Літопис", м. Львів
4. *Critical Education in the New Information Age (by Ramon Flecha, Paulo Freire, Henry A. Giroux)*. – Державне спеціалізоване видавництво дитячої літератури "Веселка", м. Київ
5. *Cunningham, William G., Gresso Donn W. Cultural Leadership: The Culture of Excellence in Education*. – Видавництво "Кравела", м. Харків
6. *Derman - Sparks, L. Anti-Bias Curriculum Tools for Empowering Young Children*. – Державне спеціалізоване видавництво дитячої літератури "Веселка", м. Київ
7. *Dewey, John. Democracy and Education*. – Видавництво "Літопис", м. Львів
8. *Dewey, John. Experience and Education*. – Видавництво "Кальварія", м. Львів
9. *Dewey, John. Hook, Sidney. Moral Principles in Education* – Видавництво "Літопис", м. Львів
10. *Freire, Paulo, Bergman, Myra. Pedagogy of the Oppressed*. – Видавництво "Юніверс", м. Київ
11. *Freire, Paulo. Education for Critical Consciousness*. – Видавництво "Юніверс", м. Київ
12. *Freire, Paulo. Pedagogy of Freedom: Ethics, Democracy, and Civic Courage*. – ДП Видавничий дім "КМ Академія", м. Київ
13. *Freire, Paulo. Pedagogy of the Heart*. – Державне спеціалізоване видавництво дитячої літератури "Веселка", м. Київ
14. *Freire, Paulo. Teachers As Cultural Workers: Letters to Those Who Dare Teach*. – Наукове видавництво "АКТА", м. Харків

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

15. **Gardner, Howard. *Multiple Intelligences. The Theory in Practice. A Reader.*** – Видавництво "Мегамайн", м. Київ
16. **Hanson E. Mark. *Educational Administration and Organizational Behavior.*** – Видавництво "Літоніс", м. Львів
17. **Hopkins, David. *Evaluation for School Development.*** – Видавництво "Літоніс", м. Львів
18. **Kowalski, Theodor J. *Case Studies on Educational Administration.*** – Видавництво "Літоніс", м. Львів
19. **Owens, Robert G. *Organizational Behavior in Education.*** – Видавництво "Книжкове рекламне агентство "РА", м. Харків
20. **Reimers, Fernando, McGinn, Noel. *Informed Dialogue. Using Research to Shape Education Policy Around the World.*** – Видавництво "Літоніс", м. Львів
21. **Sarason Seymour B. *Political Leadership and Educational Failure.*** – Видавництво "Літоніс", м. Львів
22. **Sergiovanni Thomas J. (Editor), Coombs, Fred S., Burlingame, Martin. *Educational Governance and Administration.*** – Видавництво "Літоніс", м. Львів
23. **Stoll, L., Fink, D. *Changing Our Schools.*** – Видавництво "АКТА", м. Харків
24. **Timar Thomas B., Kirp David L. *Managing Educational Excellence.*** – Видавництво "Літоніс", м. Львів

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Координати видавців:

Наукове видавництво "АКТА"

Федорець Галина Василівна	61145, Харків, вул. Новгородська, 1, к. 303	тел.: (0572) 185 108, 176 033	acta@online.kharkov.ua We@acta.com.ua
------------------------------	--	----------------------------------	--

Державне спеціалізоване видавництво дитячої літератури "Веселка"

Гоян Ярема Петрович	04655, Київ, вул. Мельникова, 63	тел. 213 95 01, 213 82 55, факс 213 33 59	veskiev@iptelecom.net.ua
---------------------	-------------------------------------	--	--------------------------

Літоніс

Комарницький Михайло Степанович	79000, м. Львів, Тракт Глинянський, 153/112.	тел. (0322) 720647, факс 722861	ipt@litech.lviv.ua, kms@litech.lviv.ua
------------------------------------	---	------------------------------------	---

Кальварія

Антоненко Анетта Леонідівна	79000, м. Львів, а/с 328,	тел. (0322) 98 00 39, 76 96 59, факс 98 00 39	calvaria@mail.icmp.lviv.ua
--------------------------------	------------------------------	--	----------------------------

Каравела / Книжкове рекламне агентство "РА"

Дубовіс Григорій Олександрович	61057, м. Харків, вул. Гоголя 34.	телефон (0572) 470124 факс (0572) 47 01 24	bookra@kharkov.com
-----------------------------------	--------------------------------------	--	--------------------

К.І.С.

Марченко Юрій Іванович	04080, м. Київ-80, а/с 1	Тел./факс (044) 4625269, 4625270	kis@kis.kiev.ua
------------------------	--------------------------	-------------------------------------	-----------------

ДП Видавничий дім "КМ Академія", м. Київ

Соловйова Віра Йосипівна	(044) 416-6092, 238-28-26		
--------------------------	---------------------------	--	--

Мегатайн

Будник Андрій Вікторович	(044) 2110419	mega@type.rel.com	
--------------------------	---------------	-------------------	--

Юніверс

Савчук Андрій Олександрович	(044) 253-96-15, 293-06-13	nadia@alfacom.net	
-----------------------------	----------------------------	-------------------	--

Починаємо знайомити Вас з проектом майбутнього посібника з педагогіки уповноваження

Хто може стати тренером з педагогіки уповноваження?

Педагогіка уповноваження (раніше – уповноважена освіта) починалася в Україні з ідеї усвідомленого материнства, яке разом з вихованням несе гендерну чуйність. Набагато пізніше в журналі зустрілося гасло: “Виховуючи одну дівчину, ми виховуємо все суспільство”, але наміри наші були такими ж. Тому, початок програми можна описати як **неформальну освіту** (1996), а відповідно і вимоги до тренерів були **неформальними**. Це стосується, насамперед, українського досвіду, але історія розвитку в інших країнах має багато подібного.

Всі, хто цікавилися проблемою, хто трохи знали про гендер або мали власний досвід, дотичний до основного напрямку – подолання гендерних стереотипів і встановлення рівноваги в суспільстві – були бажаними і працювали як з невеличкими групами дітей чи дорослих, зібраних за “випадковою вибіркою”, так і особисто з усіма, хто “траплялися під рукою”. Неформальна просвіта має місце в уповноваженій освіті й донині, але зараз вона не є основним методом роботи. Часто це лише перший крок для тих, хто з часом глибше і серйозніше занурюються в реалізацію програми, але буває, що й людина і не йде далі.

На сучасному етапі розвитку програми, на наш погляд, неефективно прикладати зусилля лише для неформальної просвіти, бо потенціал уповноваженої освіти набагато більший, а відповідно й результати, яких можна досягти, будуть іншими.

Наступний крок ми зробили досить швидко. Вже за кілька місяців тренерки побачили, що нерегулярні відвідування призводять до того, що обговорені теми знов піднімаються в первинному вигляді тими, хто були відсутні раніше. Так могло повторюватися кілька разів, “дисципліновані” нудилися, і ефективність знижувалася.

Тому інша форма впровадження пов’язана з, так званою, **неформалізованою освітою** (1997 – 2001), тобто роботою поза шкільною системою – з громадськими організаціями, клубами за місцем проживання, тощо. Вимоги до тренерської команди змінилися, але вони були **неформалізованими**.

Насамперед, ми залучали **членкинь жіночих організацій**, бо вони найчастіше декларують свою відданість ідеї жіночих людських прав, рівності та недискримінації. До участі запрошувалися також правозахисні, молодіжні організації. “Випадкова вибірка” також працювала.

Починаючи програму, ми планували готувати з молоді тренерів. Насамперед, це стосувалося власних дітей. Але тут ми зустрілися з проблемою віку. Молодь, на наш погляд, можна залучати до співпраці на тренінгах з самого початку, але тільки з іншими, так званими, старшими тренерами. Сьогодні ми вважаємо, що найкраще тренерам розпочинати самостійну роботу лише після **закінчення вищого або спеціального середнього навчального закладу**. Така думка пов’язана з особливістю самої програми. Уповноважена освіта має світоглядний, а не інформаційний характер. Це відображається в особливостях методології, техніках, підходах, послідовності подачі матеріалів. Для опанування ними, окрім знань і практики програми, має бути певний рівень знань і практики життя. Школа, як середня, так і вища, складає лише частину

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

такого досвіду, тому бажано, щоби тренери додали до нього ще й трохи того, що називають “життєвою мудрістю”.

Відносно верхньої вікової межі у нас немає ніяких застережень. В деякій літературі можна зустріти поради, що небажано починати тренерську діяльність після 40 років, але в нашій практиці є чимало тих, хто почали пізніше, а нині вони серед найпереконаніших і найдосвідченіших.

Важливим елементом розвитку програми стало залучення до неї рідних і близьких – **дітей, чоловіків, дружин, друзів і подруг**, тощо. Це допомагає трансформувати стосунки на засадах гендерної справедливості, відпрацьовувати нововведення в малих групах, розвивати нові ідеї і практики, а загалом і зміцнювати програму в цілому.

Одним з важливих аспектів розвитку тренерської команди було прагнення до **якомога ширшої різноманітності її складу** за всілякими критеріями. Програма, базована на використанні досвіду самих учасниць і учасників, має накопичувати досвіди різних груп для їх аналізу та подальшого використання в наступних інновацій. Цей принцип лежить також в основі дослідження в процесі втручання (action research), який застосовується програмою для постійного моніторингу та розвитку.

2001 рік позначається, зокрема, отриманням ліцензії Міністерства освіти і науки України на право провадження курсів підвищення кваліфікації спеціалістів в галузі інноваційної діяльності в освіті (гендерна проблематика). Тому можна вважати, що саме тоді формально починається період **формальної** освіти, тому й вимоги з цього часу перетворюються на більш **формальні**. Це пов'язане як з вимогами Міністерства щодо рівня підготовки фахівців, які вчать на курсах, так і іншим етапом розвитку програми в цілому.

Зараз для участі в курсах підвищення кваліфікації учасницям і учасникам слід мати **вищу педагогічну освіту або таку, що її замінює** (вона може замінитися “старою університетською” освітою, бо раніше закінчення університету давало право на викладання додатково до отриманого фаху).

Важливим фактором для нас на сучасному етапі стало також **бачення своєї майбутньої роботи згідно програми** та конкретна можливість це здійснити. Друга частина може бути більше чи менше формалізованою, що може означати і офіційний лист від навчального закладу щодо підтримки практичної реалізації курсу, і лише усне підтвердження такої підтримки.

Бажано, щоб майбутні тренери могли (але не обмежувалися):

- добре справлятися із складнощами, властивими цій діяльності;
- вкладати значні зусилля в свій розвиток;
- експериментувати з новими ідеями, випробовуючи;
- розуміти і сприймати засадничі принципи ненасильницького недомінаторного підходу;
- турбуватися про своє здоров'я;
- просити, приймати і сприймати висловлення інших про свої підходи до життя і роботи;
- вміти визначати, ідентифікувати і описувати свої життєві цілі і завдання;
- мати значний потенціал для подальшого навчання і розвитку;
- мати систематизований підхід до вирішення проблем;
- знаходити задоволення в змінах;
- регулярно переглядати цілі своєї діяльності;

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

- розуміти засадничі принципи розвитку ефективності роботи груп;
- ефективно розподіляти свій час;
- постійно прагнути нового досвіду;
- вірити в можливість змін стосунків людей одне до одного, до себе, до своєї роботи;
- працювати над створенням атмосфери відкритості і довіри в групах;
- добре складати плани;
- відчувати для себе важливість почуття успіху;
- регулярно оцінювати свою роботу і успіхи;
- заохочувати тих, хто працює поруч;
- спокійно ставитися до своїх помилок, не впадаючи у відчай;

Потреба рефлексій і форми їх здійснення

По завершенні заняття, тренінгу, цілого курсу тренерам необхідно рефлектувати, тобто відображати та досліджувати процес пізнання, здійснювати самоаналіз, роздумувати над власним душевним станом.

Рефлексії – річ суто індивідуальна, кожен та кожна мають особисте ставлення до цього. Але це, перш за все, навички, які треба послідовно розвивати і виховувати. Свідоме ставлення до власних рефлексій і рефлексій інших людей, їх аналіз допомагають самоудосконаленню особистості тренера і впливає на якість роботи з групою. Відмова ж від рефлексій та аналізу тренера і групи перетворює тренінг на набір вправ і технік, який не несе в собі внутрішнього сенсу, дискредитує таким чином роботу тренера і концепцію тренінгу.

В історії і літературі щоденники давно використовуються як важливе джерело інформації та натхнення. Останнім часом соціологи стали використовувати їх і для конструювання соціальної реальності. Ми пропонуємо рефлексивні щоденники як одну з технологій в педагогіці уповноваження.

А. Кемпінські стверджує, що в інформаційному обміні діють закони, аналогічні законам енергетичного метаболізму, а саме: закон рівноваги між анаболічними (тими, що будують) і катаболічними (тими, що руйнують) процесами¹. Інакше кажучи, для підтримання норми кількість інформаційно-енергетичних сигналів, які надходять у психіку людини, має дорівнювати кількості сигналів, які висилаються у середовище і сприймаються ним. “Переміщення центру ваги з великих соціальних груп на малі було б найліпшим захистом від небезпеки технічного погляду на людину,” – пише А. Кемпінські².

Тренерська діяльність пов’язана з отриманням великого обсягу таких сигналів, тому тренерам важливо вчитися регулювати цей баланс та навчити цього групи, з якими вони працюють.

Форми рефлексій можуть бути усними і письмовими, “відразу” й “завтра”, відкритими й закритими, тощо. Вони будуються за схемою, подібною до рефлексивних щоденників, що використовуються в практиці соціальної роботи, але мають певні відмінності.

Усні рефлексії частіше за все відбуваються відразу по завершенні роботи (заняття, тренінгу, курсу) всередині тренерської групи або між тими, хто проводили заняття, та тренерами, які безпосередньо не брали участь в цьому

¹ Кемпински А. Экзистенциальная психиатрия. М., 1998. – цит. по Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика. К., 2001

² Там же

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

занятті. Спочатку всі тренери по черзі говорять про свої враження без структурування своїх висловлювань. Після цього вони починають говорити вже з використанням схеми. Схема залежить від конкретної ситуації – теми, кількості днів, очікуваних результатів, тощо. Наприклад, якщо усні рефлексії будуть після одного з днів, то структуризація зосередиться на ставленні і поведінці учасників і учасниць, сприйнятті конкретної теми, тощо. Якщо в перший день багатоденного тренінгу розмова більше торкатиметься перших вражень тренуємих, то в наступні дні будуть вже порівнюватися попередні враження і робитимуться припущення щодо ставлення. Іноколи пізніше виникають рефлексії на такі рефлексії, що допомагає уникати стагнації в програмі і робить її ще більш ефективною.

Письмові рефлексії можуть частково опиратися на усні, але з додатком інших (що були зафіксовані протягом роботи, виникли після тренінгу або після усних рефлексій).

Письмові рефлексії можуть бути відкритого і закритого типів. **Відкриті** менше і не так жорстко структуровані, **закриті** більше нагадують те, що ще називається звітом після тренінгу. Ми пропонуємо намагатися писати відкриті рефлексії, будуючи на їх базі пізніше закриті або звіти.

Є також рефлексії **“відразу”** і **“завтра”**. Перші пишуться відразу після роботи (це не завжди може бути завтра, але враження мають бути досить свіжими і не перекритими новими враженнями від пізніших тренінгів). Вони мають певні відмінності, які показані в схемі (Julie Repper, Elizabeth Hart, University Nottingham 1993).

“Відразу”	“Завтра”
Щоденник	Щоденник
Неструктурований	Структурований
Відкритий	Закритий
Без кодифікації і категорій	Кодифікований і з категоріями
Недискримінаційний	З обмеженнями
Інтуїтивний	Плановий
Творчий	Аналітичний і описовий
Дослідницький	Сфокусований
Широкий і загальний	Конкретний
Індуктивний	Дедуктивний

При довготривалих тренінгах чи курсах виникає, так званий, “ефект першого дня”. Тобто, записи першого дня або перших днів є ширшими, а з часом вони зменшуються. Дослідниці чи досліднику здається, що багато чого повторюється, а тому писати нема про що. Слід пам’ятати про це і намагатися зберігати “свіжий” погляд на події, що розвиваються.

Коли ми працюємо над своїми щоденниками, ми пам’ятаємо про наші принципи.

- Намагаємося складати щоденники вчасно тому, що іноді інформація зникає, якщо вона не зафіксована одразу.
- Висловлювання в щоденниках позитивні, ми не критикуємо себе та інших, це тільки наші роздуми.
- Складаємо думки згідно логіки, поступово, по черзі.
- Пишемо від свого імені. Якщо вам зручніше використовувати форму “Ми”, обґрунтуйте це (наукова традиція чи щось інше).

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Принцип конфіденційності при написанні рефлексивних щоденників також дуже важливий. Вони первинне пишуться для себе, проте не є повністю закритою інформацією, а належать до суттєвого джерела поповнення і розвитку програми. Тому важливо відразу намагатися описувати перебіг подій і власні враження так, щоби впізнання конкретних осіб не зашкодило їм.

Подальше використання рефлексивних щоденників можливе різними способами: це місце збереження нових фактів, джерело ідей (розмова з собою), нагадування про події і ситуації, механізм зв'язку між ідеями і практикою.

Нижче наводяться деякі приклади таких використань.

Хронологія процесу – як розвиваються ідеї, що впливає на цей процес, що його обмежує. Що ви відчуваєте в ситуації, що і коли говорять про це інші присутні в групі, як це може відобразитися на розвитку проекту? Яка ваша власна роль в цьому процесі – чи утримуєте ви свою відстороненість, чи ваше захоплення і занурення в процес не порушує принципи педагогіки уповноваження? Чи завжди ви утримуєте процес роботи в групі? Який характер стосунків встановлюється в групі?

Нотатки для збору даних – спроба описати і зрозуміти впровадження окремої стратегії чи аналіз атмосфери. Особливо це важливо описувати в розвитку, коли заняття відбуваються протягом тривалого часу (багатоденний тренінг, табір, курс, тощо) – що сталося і коли, як це було пов'язане з попередніми заняттями чи окремими вправами, що це означало для вас особисто, що люди говорили в цій чи іншій ситуації, як це порівнювалося з іншими висловлюваннями, ваші почуття, як це співвідноситься з літературними джерелами, які ідеї виникали в різних ситуаціях, що стало зрозумілим і коли, які нові напрямки слід було би ще розвивати чи дослідити.

Самооцінка власної роботи – використання власного щоденника та/чи порівняння його з щоденниками інших. Якщо ви працюєте разом з іншими тренерами, то порівняння ваших рефлексій допоможе наблизитися до різнобічності розгляду однієї і тої же ситуації. А якщо ви працюєте з різними групами, то можете відстежувати спільні тенденції чи відмінності та враховувати це в подальшій роботі. Наприклад, неодноразово в роботі в різних країнах, з різними групами за віком, культурою, освітою, та іншими показниками, була відзначена певна трансформація атмосфери в групі після однакової кількості проведених занять. Це дало можливість замислитися над причинами такого явища. Що є визначальним – кількість попередніх занять, тематика, завершеність і послідовність чи щось інше?

При написанні щоденників будь-якого типу важливо фіксувати деякі дані, які допоможуть пізніше ідентифікувати їх. Це місце проведення заняття, формат (заняття з курсу, тренінг, тренінг для тренерів, тощо), тема, дата. Якщо ви проводили тренінг з колегою чи/та колежанкою, їх також треба назвати. Якщо це був поодинокий тренінг, важливо написати, хто його ініціювали. В цьому є випадку слід коротко описати склад групи – вік, гендер, освіта, належність до певних фахових сфер, тощо.

Робота над щоденниками та їхнім аналізом забирає певний час, вимагає знань і навичок, але все це виправдовується широким колом їх застосування та потребами розвитку програми.

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ УПОВНОВАЖЕННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНО ЖІНОЧИЙ ЦЕНТР
м. Київ

КУРСИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В ГАЛУЗІ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТІ
Ліцензія Міністерства освіти і науки України від 11.04.2001 АА №109681

ОРІЄНТОВНИЙ РОЗКЛАД СЕМІНАРІВ НА 2002 РІК

Семінари проводять автори програми та посібників: *Олена Сулова (теорії гендеру, культура миру), к.ф.н. Олена Семіколенова (мова і гендер), Галина Дацюк (комунікації), проф. Олександр Пономарів (стилістика і культура української мови), к.п.н. Лідія Даниленко (інновації в освіті) та інші*

26 – 31 січня 2002 р.
Група 4.1

11 – 15 березня 2002 р.
Група 5.1

1 – 5 квітня 2002 р.
Група 2-4.1

20 – 24 травня 2002 р.
Група 2.2

3 – 7 червня 2002 р.
Група 4.2

23 – 29 вересня 2002 р.
Група 5.2

14 – 18 жовтня 2002 р.
Група 6.2

Протягом року Інститут планує провести декілька виїзних тренінгів у різних регіонах України для керівництва системи освіти, методистів і методисток, психологів, педагогів:

“Педагогіка уповноваження – практика трансформаційної освіти”

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ УПОВНОВАЖЕННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНО ЖІНОЧИЙ ЦЕНТР
м. Київ

“Педагогіка уповноваження – практика трансформаційної освіти”
Ознайомчий тренінг

для керівництва системи освіти, методистів і методисток, психологів, педагогів

Програма зародилася в Україні 1996 року і за цей час поширилася ще у 10 країн – Афганістан, Азербайджан, Грузія, Індонезія, Казахстан, Киргизстан, Литва, Молдова, Таджикистан, Узбекистан.

2001 року на базі програми були розроблені і отримали ліцензію Міністерства освіти і науки України курси підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у галузі інноваційної діяльності в освіті (гендерна проблематика).

Принципова відмінність програми від традиційних підходів в освіті в тому, що вона носить не адаптаційний, а трансформаційний характер.

В широкому сенсі:

а) для учнів та учениць – виховання особистості на принципах філософії ненасильства, формування толерантних, партнерських стосунків, подолання домінаторності і насильства у стосунках між дітьми, розвиток комунікаційних навичок

б) для педагогів – подолання тоталітарних педагогічних підходів, знайомство і впровадження інноваційних проєктів в процес навчання і виховання, можливість формування нових стосунків (горизонтальних) між вчительками і вчителями з одного боку, і дітьми з іншого на основі взаємодії, співпраці, співтворчості, а також зміна ролі педагога від домінування до орієнтації на особистість

в) для суспільства – сприяє гармонізації стосунків у суспільстві

Новизна змісту і методів педагогіки уповноваження ставить певні вимоги до їх впровадження. Вибір системи педагогіки уповноваження школою і педагогом має бути усвідомленим. Тому для успішної реалізації необхідне змістовне знайомство.

З цією метою Інститут педагогіки уповноваження (м. Київ) пропонує для керівництва системи освіти, методистів і методисток, психологів, педагогів **одноденний** ознайомчий тренінг, **триденний** та **п'ятиденний** тренінги з поглибленим знайомством з програмою та **двотижневі** курси підвищення кваліфікації (тиждень + тиждень через 3 – 5 місяців).

Тренінг проводять фахівці, які працюють за згаданою системою не менше двох років. Програма передбачає знайомство з основними принципами педагогіки уповноваження, її технологією, методом підготовки педагогів для роботи за цією системою, тощо.

Програма тренінгу передбачає такі теми:

- Успішні комунікації
- Розуміння ключових концепцій гендера
- Навички початкового аналізу ситуацій з позиції гендерної справедливості
- Ставлення (зміну ставлення) до гендерної перспективи як до однієї з головних парадигм сучасності

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Знайомимо Вас з тим, що відбувається в інших країнах, де працює програма. Інформація подається у тому вигляді та обсязі, який ми отримали від контактних осіб програми в цих країнах

АЗЕРБАЙДЖАН

Зараз в Азербайджані працюють 8 тренерів і тренерок, які проводять факультативні заняття в 8 школах Баку. Усього уповноваженої освітою займаються десь 160 дітей; групи змішані, є групи, де більшість складають хлопці. Заняття проходять як азербайджанською, так і російською мовами.

Щомісяця проходять зустрічі тренерок та тренерів, де обговорюються справи, іде обмін досвідом.

Працюють 2 тренерські групи:

1. Гусейнова Гюльнара, Гейдаров Нізамі, Гулієва Ріта, Ефендієва Гюльра (курирує групу);
2. Аллахвердієва Рена, Ісмаїл-заде Наргіз, Багірова Валіда (курирує групу) і Ольга Рзаєва (волонтерка).

Валіда Багірова і Гюльра Ефендієва провели відкриті уроки по педагогіці уповноваження для шкільної адміністрації, вчителів та батьків.

Гейдаров Нізамі і Ефендієва Гюльра представили інформацію по педагогіці уповноваження на конференції, присвяченій питанням історії і громадської освіти.

Валіда Багірова і Аллахвердієва Рена провели семінар з програми педагогіки уповноваження в Бакинському Міському інституті вдосконалення вчителів.

Готуються матеріали для проведення презентаційного тренінгу для працівників і працівниць освіти.

Група підготувала та здала на розгляд проект педагогіки уповноваження в країні.

ГРУЗІЯ

Робота проекту в країні починається в травні, поки проведені підготовчі роботи – підготовка приміщення, підбір груп, інше.

Зараз готується проект проведення в Грузії (Тбілісі або Боржомі) зустрічі представниць і представників країн з написання посібника з педагогіки уповноваження.

ЛИТВА

Проведено 8 тренінгів для вчителів, соціальних працівниць та працівників та психологів в різних частинах країни.

Два тренінги з педагогіки уповноваження було проведено для персоналу закладу для неповнолітніх з проблемами поведінки. (Всього таких закладів в Литві 5).

Оскільки бюджет дуже обмежений і майбутніх грантів не передбачено, була подана заявка в програму малих грантів посольства США, зараз він розглядається.

Щотижня проходять тренінги для учнів і учениць старших класів в Сілуते.

КАЗАХСТАН

Південно-казахстанська область

На 7. 03. 2002 закінчений переклад і адаптація посібників для класних керівників і керівниць, а також тих, хто викладають громадянську освіту **Педагогіка уповноваження** – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

“Уповноважена освіта” і «Їкілетті білім беру». Перекладають посібник Фаткулін Ф. Х., кандидат філологічних наук, доцент кафедри світової літератури Міжнародного Казахсько – Турецького Університету ім. М. А. Ауезова, і Досбенбетова А. Ш., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Південно–Казахстанського Державного Університету ім. А. Яссаві. Редагують посібник «Уполномоченное образование»: Борисенко Д., викладач Правово – економічного ліцею № 41, і Міськів Л., викладачка Гуманітарної школи – гімназії № 38. Редакторки посібника казахською мовою «Їкілетті білім беру»: Досанова Р. А. і Айберова Г., викладачки Гуманітарної школи – гімназії № 38. Рецензентами посібника стали Алсатов Т. М., доктор педагогічних наук, професор, керівник кафедри педагогіки Південно–Казахстанського Державного Університету ім. А. Яссаві, і Сманов И. С., доктор педагогічних наук, професор, керівник кафедри педагогіки Міжнародного Казахсько–Турецького Університету ім. М. А. Ауезова. Ведеться робота по затвердженню посібників «Уполномоченное образование» і «Їкілетті білім беру» вченою радою Обласного інституту безперервної освіти в якості рекомендованого факультативного курсу.

Надруковані 85 примірників посібника «Уполномоченное образование», 65 - «Їкілетті білім беру».

Зараз програма іде окремим курсом в семи школах міста Шимкента і в трьох школах області. Окрім того, елементи програми використовуються у виховній роботі ряду шкіл Шимкента, робітниці і робітники яких ознайомилися з педагогікою уповноваження на семінарах РЦГО «Сана Сезім», а також в трьох ВУЗах: Університеті «Мірас», МКТУ ім. М. А. Ауезова, ЮКГУ ім. А. Яссаві.

11. 02. 2002 в міському управлінні освіти Шимкента відбулася чергова зустріч педагогів, які працюють за програмою. На зустрічі були присутні головний спеціаліст обласного департаменту освіти Риб Г. В. і директорка Центру перепідготовки кадрів міського управління освіти Бахтигалієва С. М., які відвідали зимовий табір у Львові, Україна. На зустрічі педагоги обмінялись досвідом роботи, поділились проблемами. Були визначені цілі і завдання подальшої роботи з програмою, які легли в основу наступного проекту. Присутня на зустрічі Курбанова Гульнара Шералієвна, директорка школи-гімназії № 1 м. Ленгера, запросила познайомити з програмою працівників і працівниць освіти Толебійського району на семінарі в її школі 27. 02. 2002.

СШ № 15: програма ведеться в рамках курсу громадянської освіти, але зі збереженням власної назви. Заняття проводяться в шостому класі вчителькою Шаймерденовою А. А. Програма курсу затверджена директором школи.

Також в рамках громадянської освіти і теж під своєю назвою «Уполномоченное образование» іде в СШ № 12. Вчителька Юсупжанова Ш. А. проводить заняття в дев'ятому класі з узбецькою мовою навчання. Програма роботи також затверджена адміністрацією школи. Враховуючи специфіку класу, вчительці прийшлося провести спеціальну роз'яснювальну роботу з батьками учнів і учениць, які підтримали прогресивне починання.

В СШ № 46 діє гурток «Прес-центр уповноваженої освіти», учасники і учасниці якого займаються збором інформації з гендерної проблематики і з проблем школи. Гурток відвідують учні середніх і старших класів. Планується використовувати матеріал при випуску газети «Відкрита освіта». Керує гуртком учитель Єрмолаєв С. Н.

Учитель СШ № 11 Сейдулієв А. З. Проводить гурткову роботу з програми зі старшокласниками і старшокласницями. Маючи два заняття на тиждень, одну **Педагогіка уповноваження** – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

годину він присвячує правовій тематиці, одну – уповноваженій освіті. На його думку, ці два аспекти роботи дуже гармонійно співіснують і взаємопов'язані. Такої ж думки дотримується адміністрація школи, яка дуже добре відгукувалася про програму «Уповноважена освіта».

В СШ № 20 гурткову роботу в старших класах проводять два вчителі: Петренко Н. і Ісалиєв Б. Слов'янська гімназія № 20 – єдина школа в місті, де заняття проходять п'ять днів на тиждень. Субота – день гуртків, факультативів, додаткової роботи. В цей день працює «Центр уповноваженої освіти і гендерних досліджень», постійними членами якого є 15 осіб. План гурткової роботи затверджений адміністрацією школи.

В Гуманітарній школі – гімназії № 38 факультативний курс «Уповноважена освіта» іде в шостому, сьомому, дев'ятому класах. Заняття проводяться казахською мовою вчительками Досановою Р. А. і Айберовою Г., російською – Міськів Л. В.

В Правово–економічному ліцеї № 41 програма іде в рамках курсу громадянської освіти в п'ятих, шостих і одинадцятому класах. Заняття проводять Михайлова С. В. і Борисенко Д. Програма використовується в роботі психологами школи. Психолог Самойлова О. В. проводить роботу по програмі на регулярних заняттях з учнями молодших класів.

В Гімназії № 1 Ленгера заняття з уповноваженої освіти проходять в рамках курсу громадянської освіти. Проводить заняття вчителька Усенова М. Ж.

В СШ № 15 Сайрамського району факультативний курс «Уповноважена освіта» проводить вчителька Спиридонова Г. В.

Практичні нароби педагогів, досвід впровадження програми, складності, з якими вони зіткнулись і шляхи їх подолання увійшли у збірник «Уповноважена освіта в школі». Мета даного збірника – полегшити задачу учителям і вчителькам, які тільки приступають до роботи з курсом.

В середньому один раз на тиждень проводяться зустрічі ініціативної групи тих, хто працюють з програмою. Зустрічі проходять в приміщенні РЦГО «Сана Сезім» в СШ № 41.

Успішний розвиток програми і наявні позитивні результати не лишилися непомітними для обласного департаменту освіти, який запропонував РЦГО «Сана Сезім» проводити більш активну роботу по розвитку і поширенню програми в області.

27. 02. 2002 в Гімназії № 1 Ленгера проходив семінар для адміністрацій шкіл Толебійського району. На семінарі були присутні більш як 70 працівниць і працівників освіти. Д. Борисенко ознайомив присутніх з концепцією програми і наявними результатами. Сейдулієв провів вправу з тематики курсу. Активну участь в роботі, яка проходила в інтерактивній формі, взяли участь близько 40 осіб. Решта присутніх спостерігали. Презентація програми була високо оцінена присутніми. В роботі семінару взяв участь завідуючий методичним кабінетом Толебійського РайВНО Усенов Ж. У. На його запрошення, планується дводенний семінар для педагогів сорока п'яти середніх шкіл Толебійського району на базі Гімназії № 1 Ленгера. Під час семінару були роздані 31 примірник посібника «Уполномоченное образование».

Таким чином, сьогодні є всі підстави для поширення програми в області: програма чудово зарекомендувала себе, розвиток програми підтримується, є різнобічний досвід впровадження курсу, розвитком програми займаються кращі педагоги з громадянської освіти (Ісалиєв Б. – переможець конкурсу «Учитель року – 2000», Сейдулієв А., Шаймерденова А., Юсупжанова Ш. – учасники і **Педагогіка уповноваження** – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

учасниці конкурсу «Учитель року – 2002», фінал якого буде в травні), відгуки і рецензії дозволяють вірити, що затвердження програми – справа найближчого часу.

На думку учасників і учасниць ініціативної групи, для успішного розвитку і подальшого її поширення необхідно: проведення серії навчальних семінарів, випуск і розповсюдження адаптованих і перекладених посібників, а також налагодження регулярного зв'язку між працівницями і працівниками освіти, наприклад, через друкований орган.

КИРГИЗСТАН

Заняття з групами почались з лютого. 35 осіб, які пройшли 2 тренінги для тренерів по програмі педагогіки уповноваження в 2001 р., працюють в школах по всіх регіонах країни. Учасники і учасниці належать до різних вікових груп, від студенток і студентів університету до учнів і учениць 4-го класу.

В лютому 2002 р. проведена презентація програми для викладачів і викладачок університетів Киргизстану, представників і представниць Міністерства освіти, міського департаменту освіти, НУО, кризових центрів, директора шкіл і ЗМІ. До презентації був перевиданий буклет і додатковий тираж посібників киргизькою мовою. Програма викликала велику зацікавленість присутніх, особливу увагу виказали ліцей при Технічному університеті й департамент освіти.

Планується почати серію вступних семінарів для вчительок та вчителів по регіонах. Тобто по 2-3 тренери роз'їдуться по всьому Киргизстану і таким чином до програми будуть залучені більша кількість шкіл з сільських районів.

Дуже важливо також те, що тренінги проводяться для майбутніх педагогів, оскільки знання, отримані ними, будуть розповсюджуватися на їх учнів і учениць.

“Почни з себе” – ці слова стали девізом для всіх, працюючих в уповноваженій освіті. Робота кожного і кожної спрямована на те, щоб бути уповноваженими, гідно представити себе в будь-якому діалозі, в будь-якому ділі.

МОЛДОВА

Згідно з програмою щотижня (2 рази на тиждень) проходять заняття в п'яти пілотних школах і Молдовському Державному університеті в Балті.

Почата робота над оцінкою розвитку програми. Для цього 2 представниці Центру розвитку молоді їдуть на майданчик, відвідують заняття, які проводяться тренерками. Учасниці і учасники заповнюють спеціальні анкети, які показують їх рівень знань і навичок в регіоні.

Була організована Конференція для учасників і учасниць проекту. Учасниці і учасники презентували доповіді, деякі з них були дуже цікаві. Уривки з них будуть надруковані в черговому випуску журналу Центру розвитку молоді “Юний і унікальний”.

Учні і учениці братимуть участь в конкурсі есе. Вони будуть нагороджені призами.

ТАДЖИКИСТАН

1. 11 – 12 січня був проведений дводенний семінар, в якому брали участь всі 16 тренерів проекту з різних регіонів Таджикистану. Обговорювались питання роботи проекту за 2001 рік та плани на 2002, нові вправи.

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

В обговоренні підсумків брали участь виконавчий директор Таджикиської філії ІОС Зухра Халімова і директор програми ТФ ІВС Тетяна Абдушукурова. Вони дали високу оцінку роботі тренерів.

На 2002 рік заплановано проведення трьох тренінгів для тренерів: в Душанбе і двох обласних центрах – Кургантюбе і Худжанде. В зв'язку з цим були обговорені критерії відбору учасників і учасниць ТОТ.

2. З початку лютого були відновлені семінари на всіх 12 майданчиках в Душанбе, а також в Шаартузському, Бохтарському районах Хатлонської області і районах республіканського підпорядкування – Кофарніконському і Файзабадському.
3. Продовжена робота з фондрейзінгу: підготовані і представлені в різні міжнародні організації 4 проекти з гендерної освіти школярів і школярок.
4. Міжнародний Корпус Милосердя підтримав проект педагогіки уповноваження Жіночого центру “Чашма”, роботою якого керує Сановбар Імамназарова – тренерка програми. В березні 2002 провели п'ятиденний тренінг для тренерів (20 вчителів і директорів шкіл Шаартузського і Бішкекського районів, розташованих на півдні Таджикистану, біля кордону з Афганістаном). Протягом 6 місяців семінари пройдуть 500 учнів і учениць та 60 вчительок і вчителів середніх шкіл.
5. В середній школі №74 Душанбе для 20 вчителів і вчительок був проведений дводенний презентаційний тренінг з педагогіки уповноваження.
6. Підготовані 130 футболок і 250 ручок з символікою УО. Футболки і ручки, а також виготовлені раніше значки будуть вручені найактивнішим учасникам і учасницям семінарів.
7. Протягом січня – лютого 2002 завершили підготовку 12 школярів і школярок – тренерів програми. Їх підготовка продовжувалась з вересня 2001 року. При методичній підтримці тренерів проекту Фірузи Касимової і Ділором Рахматової вони з травня 2002 почали проведення тренінгів в 4-х середніх школах Душанбе (№№ 10, 35, 74, 82). Вже є позитивні відгуки від дирекції шкіл.
8. В січні керівник проекту Алішер Рахмонбердиев в складі офіційної делегації Таджикистану взяв участь в роботі Регіонального форуму з проблем освіти країн Центральної Азії і Казахстану в м. Алма-Ата. На Форумі велика увага приділялась гендерній освіті в рамках програми «Освіта для всіх».
9. В рамках закладів по виконанню Державної програми по наданню рівних можливостей чоловікам і жінкам при Міністерстві освіти РТ функціонує Робоча група з гендерної освіти школярів і студентів. В склад групи входять 2 представника уряду, 2 представника міжнародних організацій і 2 представника НУО. Керівник проекту УО Алішер Рахмонбердиев є членом вказаної робочої групи.

УЗБЕКИСТАН

У вересні 2001 року заняття почались на 9 майданчиках в 7 областях республіки. Їх діяльність позитивно оцінюється дітьми, батьками і громадськістю. В цьому, очевидно, основна причина того, що тренерів запрошують до співробітництва місцеві НУО, державні структури, а також міжнародні фонди. Так, тренерка Сахіба Хужаханова проводила тренінг з проблем гендера для журналісток і журналістів країни, Сайєра Хамдамова – тренінг учасниць і учасників щоквартальної зустрічі жіночих НУО, організований ООН – Фонд Сприяння. Багато тренінгів проводилося для **Педагогіка уповноваження** – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

працівників правоохоронних органів, активісток жіночих організацій в регіонах, де вони мешкають.

Для створення кращих умов, розширення діяльності з виховання гендерної чуйності і успішних комунікативних навичок дітей був розроблений проект створення Інформаційно-ресурсного центру. Ідея проекту про те, що підготовка тренерів для інститутів підвищення кваліфікації дозволить розширити коло залучених до досягання соціальних знань, виховання навичок успішного спілкування, обговорювалась в Міністерстві народної освіти, Інститутах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів Республіки і ряді областей. Названі організації висловили своє ставлення до проекту в листах, в яких підтримали ідею щодо розширення роботи і підтвердили намір співпрацювати.

Інформаційно-ресурсний центр був створений і зареєстрований органами юстиції 3 грудня, як місцева НУО. Проект зміцнення даного центру і розширення роботи по вихованню у дітей гендерної чуйності і успішних комунікативних навичок представлений в Жіночу програму ІВС – Фонд Сприяння Узбекистану і отримав підтримку 10 грудня минулого року.

Центр почав свою діяльність з нового року. В 2002 продовжилась діяльність тренерів проекту в Узбекистані та почалася робота на 6 нових майданчиках в 6 областях.

Таким чином, тепер в кожній області країни діють майданчики уповноваженої освіти і комунікацій. Всього в проекті задіяні 24 тренера.

З початку навчального року вдалося зорганізувати 2 робочих зустрічі тренерів і обговорити проблеми, які виникають в процесі роботи. Остання зустріч проходила 14 лютого цього року, в неї брали участь 20 тренерів (зокрема й ті, що почали роботу з січня ц.р.). Обговорені питання організації занять, взаємовідносин зі шкільними адміністраціями, забезпеченість матеріалами та зв'язку з керівницею проекту і ІР-Центром.

Заслуговує на увагу тренінг з гендерної проблематики, проведений тренерами проекту для співробітників і співробітниць ІВС-Фонд Сприяння Узбекистан.

Відгуки про тренінг позитивні, що дозволяє передбачати успіх як цього тренінгу, так і проекту УО в цілому.

Дивлячись на минуле, ми розуміємо, що без підтримки і постійної методичної допомоги Жіночої Мережевої програми Фонду Сороса, команди тренерів України, ми не змогли б досягти таких результатів. Постійне навчання, конференції, інформація, моральна підтримка з Нью Йорку і України дозволяє нам вдосконалювати нашу роботу, долати труднощі, розраховувати на допомогу друзів та подруг.

Допомагають і зв'язок з колегами і колежанками з країн, де працює проект. До речі, все це завдяки зусиллям команди з України.

ЗМІСТ

ВСТУП

ПЕДАГОГІКА УПОВНОВАЖЕННЯ У 2002 РОЦІ

КУРСИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТІ

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ, ПОТРІБНОЇ ПРИ ВИВЧЕННІ І ПРОВЕДЕННІ ЗАНЯТЬ З ПЕДАГОГІКИ УПОВНОВАЖЕННЯ

ПЕРЕЛІК ВИДАНЬ, ПІДТРИМАНИХ ЗА ПРОГРАМОЮ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ “ВІДРОДЖЕННЯ”: “РОЗВИТОК ОСВІТИ” ТА “ПРОЕКТ ПЕРЕКЛАДІВ”

ХТО МОЖЕ СТАТИ ТРЕНЕРОМ З ПЕДАГОГІКИ УПОВНОВАЖЕННЯ

ПОТРЕБА РЕФЛЕКСІЙ І ФОРМИ ЇХ ЗДІЙСНЕННЯ

ОРІЄНТОВНИЙ РОЗКЛАД СЕМІНАРІВ НА 2002 РІК

ПЕДАГОГІКИ УПОВНОВАЖЕННЯ – ПРАКТИКА ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

ІНФОРМАЦІЯ З КРАЇН